

SMART TELEPÜLÉSI MODELLEK VIZSGÁLATA NEMZETKÖZI ÉS HAZAI KEZDEMÉNYEZÉSEK ALAPJÁN, AVAGY MI LEHET A MINTA A PERIFÉRIÁN?
SMART SETTLEMENT MODELS BASED ON INTERNATIONAL AND HUNGARIAN INITIATIVES - POSSIBLE DEVELOPMENT PATHS FOR PERIPHERAL AREAS

Káposzta József CSc¹, Némediné Kollár Kitti PhD²

¹egyetemi docens, ²adjunktus

Szent István Egyetem, Gödöllő, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

E-mail: kaposzta.jozsef@gtk.szie.hu; kollar.kitti@gtk.szie.hu

Összefoglalás

Az Európai Unió, illetve a hazai területi folyamatok is azt mutatják napjainkban, hogy a városias (urbánus) jellegű területek szerepe felértékelődik, hiszen a városi jellegű területek adják a gazdasági növekedés motorját (Káposzta et al., 2016). A Föld egészét tekintve a városiak aránya 2017-ben meghaladja a Föld jelenlegi népességének felét, amely arány (előzetes becslések alapján) a jövőt tekintve feltehetően emelkedni fog. Ezen folyamattal párhuzamosan fontos a vidék népességmegtartó képességét elősegítő gazdasági, társadalmi tevékenységek vizsgálata is, melynek alapot adhat a napjainkban megjelenő „okos falu” koncepció. Jelen tanulmányban röviden bemutatjuk a hazai hátrányos helyzetű térségek lehatárolásának jogszabályi változásait, illetve a SMART Village fogalmának kialakulását és alkalmazásának elterjedését hazánkban, különös tekintettel a hátrányos helyzetű vidéki térségekben való alkalmazásra. Általánosságban elmondható, hogy a SMART alkalmazások a nemzetközi gyakorlatban egyre inkább terjedő tendenciát mutatnak a városi és a rurális jellegű térségekben egyaránt. 2017-ben a rurális jellegű példák főként még Németországban és Finnországban jellemzők, azonban néhány gyakorlati példa már megjelent a hazai vidéki területeken is.

Abstract

In terms of the Earth as a whole, the proportion of urban inhabitants exceeds half of the current population of the Earth, which proportion is likely to rise (based on preliminary estimates) in the future. In addition to the concept of SMART Cities, in May 2017, a pilot project called SMART Village was launched in the countryside. In both cases, the first step for the participants of the project was to define the exact definition, as well as good practices and models that can be used on the field. In this paper, we aim to review the conceptual delimitation of the SMART criteria and the available online database and how it can be adapted in Hungary. A number of SMART cities have launched territorial initiatives that can provide a good basis for implementing effective Integrated Urban Development Strategies for the future. In contrast, for SMART villages, the primary goal at the beginning in the current programming period is to create the SMART-Village reference points for which the financial resources will be provided by the European Union. In this paper, we aim to find, interpret and define the SMART village, and to showcase Hungarian SMART initiatives through document analysis using "good practices" in Hungary (Alsómocsolád).

Kulcsszavak: SMART közösségek, élhetőbb vidék, SMART kezdeményezések, kedvezményezett járások

JEL besorolás: R11

LCC: H1-99

Bevezetés

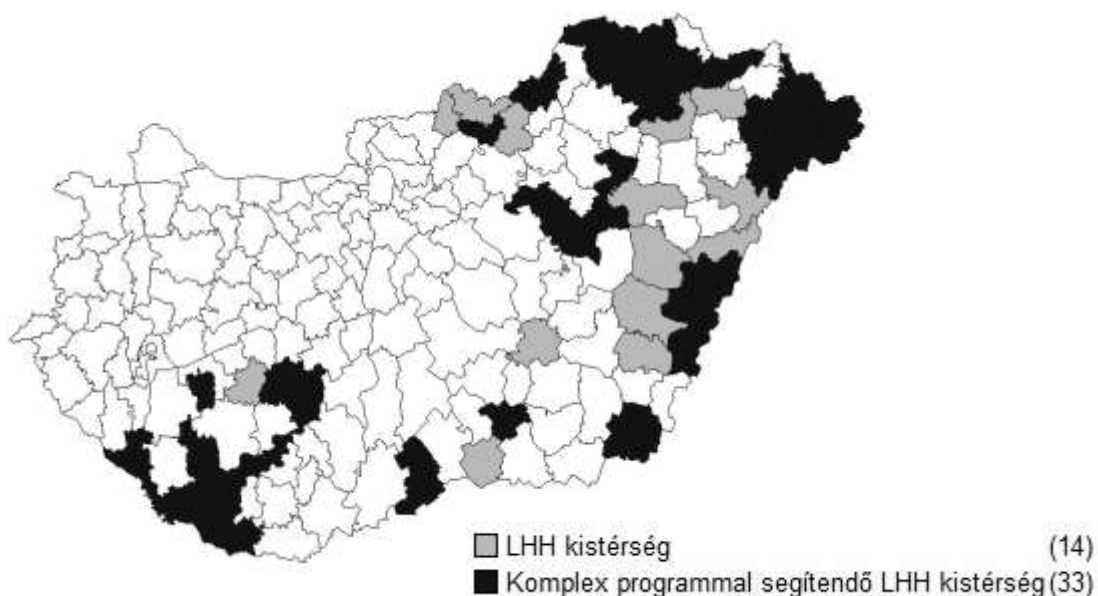
A hátrányos helyzetű terek, térségek vizsgálata hosszú múltra tekint vissza, melyet erősen befolyásol a természeti, a gazdasági és az emberi erőforrások folyamatos változása. Ennek következményeként a hátrányos helyzetű terek vizsgálata során újabb összefüggések rendszere vetül elénk. 2017-ben még mindig elmondható, hogy a hátrányos területek általános jellemzője, hogy jelentős részükben alacsony szintű az infrastrukturális ellátottság, alacsony a szolgáltatások színvonala, illetve nagymértékben hiányoznak a foglalkoztatási lehetőségek. Mindezek következményeként jelenik meg a magas arányú munkanélküliség, illetve a rossz kereseti viszonyok jelenléte. Általános jelenség a hátrányos helyzetű vidéki területekről való fiatal generáció elvándorlása, amely hozzájárul a hosszútávon nem kedvező előregedő korstruktúra kialakulásához. Az Európai Unió SMART koncepciója (SMART City és SMART Village koncepció egyaránt) a települések versenyképességét az ott élhető élet minőségét és az ebben szerepet játszó társadalmi-, gazdasági-, és környezeti infrastruktúra javítását célozza meg elsődlegesen, kiegészülve az elérhető szolgáltatások mennyiségével és minőségével. Továbbá fontos megemlítenünk, hogy a terület- és vidékfejlesztéssel foglalkozó szakirodalmak tanulmányozása kapcsán, mind az Európai Unióban, mind pedig hazánkban egyre nagyobb teret nyer az intelligens növekedés, illetve az ahhoz kapcsolódó SMART City („élhetőbb” városok) és SMART Village („élhetőbb” falvak) fogalma. Az Európai Unió Európa 2020 növekedési stratégiájában is már meghatározó faktorként jelenik meg az intelligens növekedést meghatározó tényezők definíciója, illetve azok meghatározó területeinek lehatárolása, amely többek között érinti az oktatás, a kutatás/innováció, illetve a digitális társadalom területeit is. Jelen tanulmány célja, hogy dióhéjban áttekintést adjon a hazai hátrányos helyzetű terek lehatárolásáról, főbb térgazdasági jellemzőiről, illetve a SMART falvakhoz kapcsolódó főbb szakirodalmakról, a hazai intézményi és jogszabályi háttérről, érintve néhány hazai SMART kezdeményezést, különös tekintettel a rurális mintaterületekre.

Anyag és módszer

A tanulmányban elsődlegesen dokumentumelemzés módszerét alkalmazzuk, amely segítségével összeállítjuk a hazai hátrányos helyzetű területek lehatárolásának változásait az elmúlt évtizedben, majd az okos falu kezdeményezések koncepcióját megalapozó külföldi és hazai szakirodalmakat mutatjuk be, beleértve a hazai jogszabályi háttér ismertetését is. A Lechner Tudásközpont legfrissebb, okos kezdeményezéseket tartalmazó online példatárának segítségével néhány nemzetközi és hazai rurális SMART kezdeményezést és hatásait mutatjuk be részletesen. A tanulmány alapját egy 2017. szeptemberében indított kutatás adja, melyet a Szent István Egyetem gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök (BSc) hallgatóinak bevonásával valósítunk meg. A kutatási terv alapján hazai SMART Village kezdeményezéseket vizsgálunk meg empirikus kutatási módszerek segítségével a SMART kritériumok alapján, melyre a későbbiekben modellalkotást tűztünk ki célul. 2017. október végén látogatunk el a Miskolci járásba, ahol vizsgálni fogjuk a jelenlévő SMART kezdeményezéseket mind a városban, mind pedig a Miskolc gravitációs zónájában elhelyezkedő vidéki és kedvezményezett kategóriában elhelyezkedő településeken is. Ez a tanulmány a kutatás kezdeti fázisában készült, így egy szeletet mutat be a várható eredményekről, különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetben lévő kiemelt települések térgazdasági összefüggéseire.

A hazai kedvezményezett területek lehatárolása, SMART koncepció

A 2007. évi CVII. törvény alapján hazánk területe 174 területfejlesztési statisztikai kistérségre oszlott. A 2007/67-es országgyűlési határozat és a hozzá kapcsolódó kormányrendelet alapján volt 2013-ig (a járási rendszer bevezetéséig) meghatározva hazánkban a kedvezményezett és hátrányos helyzetű kistérségek besorolása. A 2007/67-es országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatásokról, a decentralizáció elveiről és a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről szóló alap dokumentum. A téma szempontjából fontosnak tartjuk a kedvezményezett térségek besorolásának rendszerét, illetve kritériumait röviden áttekinteni. Ezen országgyűlési határozat szerint a hazai és közösségi forrásokból nyújtandó területfejlesztési támogatások szétosztása során a kistérségek és települések társadalmi és gazdasági, valamint infrastrukturális elmaradottságát, illetve fejlettségét mérő komplex mutatót kell figyelembe venni, melynek főbb elemei az alábbiak: Gazdasági mutatók, Infrastrukturális mutatók, Társadalmi mutatók, Szociális mutatók, illetve a Foglalkoztatási mutatók. A 2007/311-es kormányrendelet a területfejlesztési támogatásokról és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről szóló 67/2007. (VI. 28.) OGY határozatban megfogalmazott feltételrendszer minősítését a kistérségek fejlettsége szerint tartalmazza. A kedvezményezett kistérségek besorolását – a hátrányos és ezen belül a leghátrányosabb helyzetű, valamint annak részeként a komplex programokkal segített legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező leghátrányosabb helyzetű kistérségeket – e rendelet melléklete fogalmazta meg.

1. ábra: A hazai leghátrányosabb helyzetű és komplex programmal segített hátrányos helyzetű kistérségek megoszlása (2013-ig)

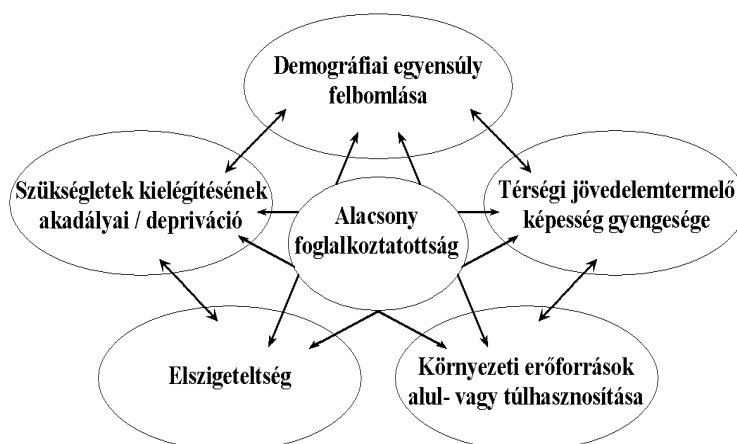
Forrás: saját szerkesztés KSH (2011) adatok alapján, 2012.

A rendelet alapján egészen 2013-ig 47 leghátrányosabb helyzetű kistérség volt hazánkban, melyből 33 olyan halmozottan hátrányos helyzetű kistérség, ahol a gazdasági, társadalmi adatok alapján komplex segítő programot szükséges alkalmazni. Ezen kistérségek a következők: Edelényi, Encsi, Ózdi, Sárospataki, Szerencsi, Szikszói, Abaúj–Hegyközi, Bodrogközi, Mezőcsáti, Tokaji, Hevesi, Bátorfyerenyi, Baktalórántházai, Csengeri, Fehérgyarmati, Mátészalkai, Nyírbátori, Vásárosnaményi, Berettyóújfalui, Tiszafüredi, Bácsalmási, Jánoshalmi, Mezőkovácsházai, Sarkadi, Kisteleki, Sásdi, Sellyei, Szigetvári, Tamási, Barcsi,

Csurgói, Lengyeltóti, Kadarkúti. Az 1. ábra alapján is jól látható, hogy a kiemelten támogatandó kistérségek mintegy 50%-a Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található, azaz az országon belüli területi egyenlőtlenségek ezeken a területeken különösen is szembetűnőek. A feladat komolysága mindezek alapján rendkívüli, hiszen a periféria koncentrációja számos olyan gazdasági, társadalmi problémát hordoz, amely megoldása nem halogatható.

Az elmaradottság tényezői

A területi egyenlőtlenségek kiküszöbölésének és egyben a regionális politikák alapvető célja a térben fennálló területi különbségek csökkentése, a fejlődésben lemaradt térségek felzárkóztatása. A fejlesztés alapvető kérdései közé tartozik, hogy mely térségeket sorolunk az elmaradott kategóriába, és mit tekintünk elérendő fejlettségi szintnek. Fontos kiemelni, hogy mást jelent az ipari forradalmak, illetve a napjaink posztindusztriális korában elmaradott térségnek lenni (G. Fekete, 2006). A területi egyenlőtlenségek tényét sok tényező formálja és alakíthatja ki. G. Fekete Éva észak-magyarországi kutatásai alapján (2006) alapvetően öt fő tényezőt nevez meg az egyenlőtlenség előidézői és az elmaradottság tényezői között, melyet a 2. ábra is jól mutat: A demográfiai egyensúly felbomlását, Elszigeteltséget, Gyenge térségi jövedelemtermelő képességet, A szükségletek kielégítésének akadályait, Környezeti erőforrások alul- vagy túlhasznosítását.

2. ábra: A területi elmaradottság 5 fő tényezője G. Fekete munkája alapján

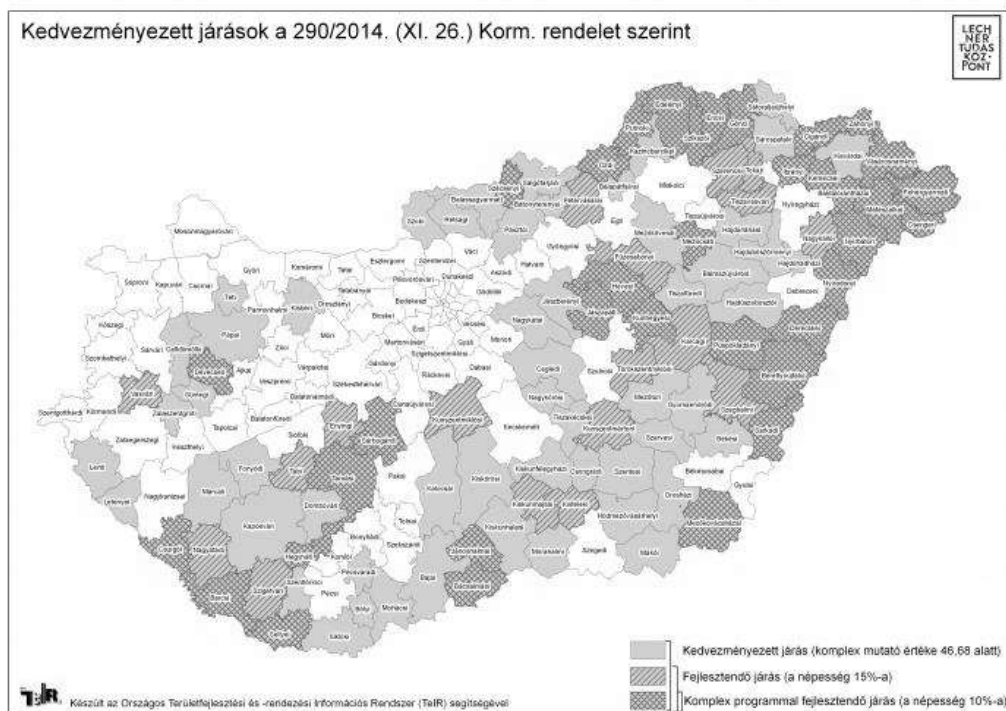
Forrás: MOLNÁR M. (2007) hivatkozva G. FEKETE É. (2006) munkáját

Összességében elmondható, hogy az elmaradott térségekben a legnagyobb problémát a tömeges és mélyülő munkanélküliség, a kielégítetlen belső szükségletek, a folyamatosan leépülő szolgáltatások, illetve pusztuló természeti értékek és az ezekből kialakuló konfliktusok okozzák. Továbbá érdemes megemlíteni, hogy a hátrányos helyzetű kistérségek kevésbé tudnak a globális trendekhez igazodni, melyből adódóan az infrastrukturális, illetve pénzügyi feltételek sem adottak kellő arányban. Mindezekből egyértelműen következik, hogy a felzárkóztatás a problémák komplexitása, a különböző térségek más- más sajátossága okán nem haladhat egyetlen séma alapján.

A járási rendszer bevezetése, változások a kedvezményezett besorolásban

A következőkben pedig vizsgáljuk meg röviden mi is történt 2013. január 1. után, amikor is bevezetésre került a hazai járási rendszer. Magyarországon az 1996. évi XXI. törvény felhatalmazása alapján a 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet szabályozza a kedvezményezett

járások besorolását. A rendelet hatályba lépéséig a jogi szabályozásnak köszönhetően megkülönböztettünk Hátrányos helyzetű kistérségeket (47 db), Leghátrányosabb helyzetű kistérségeket (14 db) és Komplex programmal segített hátrányos helyzetű kistérségeket (33 db). Napjainkban is érvényes már az új szabályozás alapja, amely a 2013. január 1-én kialakított új járási rendszer, melyben Kedvezményezett járásokat (55 db), Fejlesztendő járásokat (18 db) és Komplex programmal fejlesztendő járásokat (36 db) különíthetünk el a rendeletben meghatározott metodika alapján.

3. ábra: A hazai kedvezményezett járások a 290/2014 Kormányrendelet alapján

Forrás: www.terport.hu szerkesztése, 2016.

Hatással van a térségekre, az egyes településekre a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet is, mely a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szól. A járások esetében 4 mutatócsoportot, a Társadalmi és demográfiai helyzet mutatóit (6db), Lakás és életkörülmények mutatóit (7db), Helyi gazdaság és munkaerő-piaci mutatókat (7db) és az Infrastruktúra és környezeti mutatók (4db) csoportját határozták meg. A jogforrásokban megtalálható fenti mutatókat elemezve elmondható, hogy a járási 24 mutatónak 50%-a a kistérségi komplex mutatórendszerben is megtalálható volt.

Szinte azonosak a társadalmi és demográfiai mutatók és a helyi gazdaság és munkaerőpiaci mutatók. Főként a lakás és életkörülmények mutatói jelentettek változást, valamint az infrastrukturális mutatók. Tehát elmondható, hogy a két mutatórendszer részben eltér egymástól, de látható, hogy a felhasznált elemek hasonló tartalmúak, csupán kissé más megközelítésben vizsgálják a területeket, településeket (Kassai-Molnár, 2016). Az LHH kistérségek helyett kialakított fejlesztendő járások száma 14 kistérségről 18 járásra nőtt. A legnagyobb változás a hátrányos helyzetű kistérségek/kedvezményezett járások között észlelhető, ahol 47-ről 55-re növekedett a szám. Összességében megállapítható, hogy jelentős számú település került be a 290/2014. Korm. rendelet alapján a fejlesztésre szoruló térségek/települések közé. Ezen pozíciónak és a vele járó támogatási és pályázati rendszerben történő részvételnek köszönhetően a települések lemaradása csökkenhet és a jelentős odafigyelésnek köszönhetően fejlődésük megindulhat az elkövetkezendő időszakban (Kassai-Molnár, 2016).

SMART Village koncepció

2017. májusára már elmondható, hogy a SMART City koncepcióval párhuzamosan hazánkban is beindult a vidék népességmegtartó erejét szolgáló SMART Village kísérleti projekt. A hazai vidékfejlesztési szakemberek első lépésként az okos falvak pontos definícióját határozzák meg, majd jó gyakorlatokat gyűjtenek és a gyakorlatban használható modelleket alakítják ki a résztvevők. Jelenleg a SMART Village koncepció elterjedésének előkészítő akcióterve folyik hazánkban, amely elfogadása esetén jelentős mennyiségű Európai Uniós forrás áll majd rendelkezésre az úgynevezett SMART Village referencia-pontok létrehozásához. A jelenlegi tervek alapján elvileg minden egyes Európai Uniós tagállamban lehet létrehozni referencia-pontokat, így a cél az, hogy legkevesebb 8-10 tagország kapcsolódjon hozzá, hogy minél szélesebb kör adatait tudja a referenciapontokban használni. Az előkészítő akció referenciaprogramja 2019-ben indulhat el. Az "okos falu" program 2021-es végleges beindulása után viszont már nagy mennyiségű európai uniós forrással támogatná Brüsszel ezt a vidékfejlesztési programot. A 2021-2027-es uniós pénzügyi ciklusban a közvetlen területalapú források összege akár a felére is olvadhat, miközben az agrárkassza forrásai nem csökkennek, így az "okos falvak" finanszírozására megoldott lenne a következő programozási időszakot tekintve. További nem titkolt cél az Európai Unióban, hogy a Közös Agrárpolitikát is át kellene alakítani oly módon, hogy azzal vonzóvá tegyék a vidéki életet is. Okos, élő, élhető európai falvak: ez az "okos falu" kezdeményezés célja, amelynek megvalósításában a high-tech, precíziós és fenntartható mezőgazdaság támogatásának is kiemelkedő szerepe lesz (www.hvg.hu, 2017).

A SMART City koncepció vidéki térbe való átültetésével a falvak, mint lakóhely és mint turisztikai desztináció versenyképességét kívánják erősíteni. Számos nemzetközi példa is alátámasztja, hogy a vidéken is megvalósítható okos megoldás lehet az intelligens térfigyelő rendszer, utas tájékoztatás, a turisztikai applikációk, közterületi hibabejelentő rendszerek alkalmazása. Turizmus területén jól működő alkalmazás lehetne a turisztikai szolgáltatások (szállás és látnivaló) összekapcsolása, ill. a hazai viszonylatot tekintve a Kék túra útvonal fejlesztéséhez kötődően, digitális okos térkép kialakítása. Az egészségügyi alap és szakellátás adatszintű összeköttetése szintén elképzelhető kistélepülési körben is. Az energetika területén elképzelhető kistélepüléseken is az ún. smart grid rendszerek, illetve energiatermelő közösségek kialakítása. Az elektromos közlekedés fejlesztésére pedig éjszakai áram felhasználása jelenthet megoldást a hátrányos helyzetű területeken (Nagy et al., 2015).

Kutatásunk során számos SMART Village jó gyakorlatot megvizsgáltunk, amely alapján két működő Európai Uniós vidéki példát és egy hazai kezdeményezést ragadunk ki az alábbiakban:

1. Grieth Smart projekt: Smart-Village mintaprojektként emlegetik az Európai Unióban, amely egy német kistélepülésen valósult meg az Észak-Rajna vidéken. A projekt keretében tervezik egy különleges (több funkcióval ellátott) „falubolt” kialakítását (többféle termék és szolgáltatás struktúra), gyorsabb internetkapcsolat biztosítását. Alapvető probléma a településen a buszközlekedés, melyet települési busszal illetve egy „együttes-utazás” központ kialakításával terveznek megoldani, így a település pilot-projektként működne. A projekt gondozója a Rhein-Waal egyetem. A projekt részeként kialakításra kerülő „falubolt” egyszerre lenne posta, bank, utazási központ, szociális ellátó központ és internetkávézó, amely teret adna a polgárok, társadalmi kapcsolatok ápolásának és információ cserének is helyszíne lenne. A „régio-taxi” elnevezésű elképzelés megoldást jelenthetne a közlekedési problémákra, és a közlekedés attraktivitását növelhetné a car-sharing alkalmazások bevezetése is (Nagy et al., 2015).

szinte alig le lehet fel a SMART Village jógyakorlat. Az 4. ábra is jól alátámasztja Budapest centrális jellegét, hiszen a legtöbb, jelenleg 43 db SMART kezdeményezés Pest-megyében és ebből 36 db pedig a fővárosban található. A Fővárosi Közgyűlés 2017. januárban elfogadta a SMART City jövőképét. Területfejlesztési szakemberként, mindezzel párhuzamosan azonban meg kell említenünk azon magyar településeket, amelyek az ország legszegényebb járásaiban helyezkednek el és nap mint nap a település elnéptelenedése ellen küzdenek. Az alábbiakban Alsómocsolád település SMART Village kezdeményezését mutatnánk be.

Alsómocsolád

Alsómocsolád az ország egyik baranyai hátrányos helyzetű járásában elhelyezkedő zsáktelepülés. A falut négyszer égették fel, négyszer építették újra a lakói. A településen lassan harminc éve bezárt az iskola, a lakosság létszáma már 300 alá csökkent, azonban mégis a környék fejlődő SMART kezdeményezéseket előnyben részesítő településeként emlegetik. A polgármester úr ezen irányú tevékenységeinek sikerességét az is alátámasztja, hogy a tavalyi évben Tallinban Innovációs díjban részesítették a települést. A halastó mellé épült faluban több az EU-támogatást hirdető felirat, mint az utcatábla. Nehéz nélkül megtenni akár egy kisebb távolságot is a településen, hogy az ember ne találkozzon valamilyen uniós, norvég vagy nemzeti pályázati forrásból megvalósult fejlesztésbe. Ezek közül van, ami inkább az idelátogató, jobbára iskoláscsoportokból álló turisták kedvéért épült, pl. Teleház. A konferenciateremmel kiegészült vendégházon, a diákszálláson kívül ilyen a falu fölötti dombra épült kilátó, ahonnan látszik a környék legismertebb települése, Bikal, az Alsómocsoláddal szimbiózisban élő szomszédos kisváros, a 2500 lelkes Mágocs és a több mint 400 embernek munkát adó húsfeldolgozó egyaránt. De turistamágnesként funkcionál a falu közepén egy beszögellésben megbújó, szokatlan építmény, a Planetáriummal egybeépített Boeing-szimulátor is, amely szintén Európai Unió projektből került megvalósításra. Az alsómocsoládiak sem csak falunapon profitálnak a támogatásokból, amelyek a polgármester szerint egy átlagos évben nagyjából annyi bevételt jelentenek a településnek, mint a – környékbeli településekhez képest igen magas – helyi adóbevételek. Nemrég zárult az a Norvég Alapból finanszírozott program, amelynek a keretében kibővítették a 42 fős idősotthont (www.hvg.hu, 2017). A Szegregáció helyett integráció nevű projektben kapott támogatásból pedig az önkormányzat ingatlanokat vásárolt meg, majd adott ki szociális bérlakásként öt család számára. Ebből a pénzből épült fel egy közösségi ház is, ahol nem csak háztartási, pénzügyi, álláskeresési tanácsokat adnak a falu lakóinak, de moshatnak, fürödhetnek is itt. Már a rendszerváltás után induló PHARE-programban próbálkoztak a pályázati források lehívására, az akkor még teljes gőzzel működő helyi téglagyárral és a baráti körrel együtt. A téglagyár ma már takaréklángon működik, a pályázati pénzből felhúzott faluház viszont igazi közösségi tér lett, mindig nyitott ajtókkal. Az uniós csatlakozás idején (2004. május 1.) azzal került be a hírekbe a település, hogy nosztalgiaárakat hozott vissza: 1 forint volt egy gombóc fagy, 3,6 forint a kenyér – bizonyára azzal az illúzióval, hogy ezzel örökre búcsút mondanak a Kádár-rendszernek, amikor egy „szerep nélküli kistelepülés” volt csupán a falu. A település felismerve az Európai Unió SMART kezdeményezések fontosságát, így jött létre a nyolc falut összefogó Hét patak völgye natúrpark, vagy az Észak-hegyháti Kistérségi Unió, amely nem csak nevében emlékeztet az európai közösségre, de működése is hasonló. A részt vevő öt település összehangolja például a fejlesztési stratégiáját és ehhez egy közös költségvetést is rendelnek, amelyet részben bevételükhöz mérve raknak össze a falvak. Hiába számít kicsinek Alsómocsolád, ebben az élen jár: a Pick Szeged Zrt. húsfeldolgozója, a falu túlvégén levő sertéstelep vagy a halastavak jóval több bevételt biztosítanak, mint a járás többi települése számára. A település vezetése szerint az elmúlt évtized elvándorlási folyamatainak megállítása csak úgy lehetséges, ha a távozni készülő fiatalok megtalálják mindazokat a modern

fejlesztéseket, amelyekre szükség van a kényelmükhöz vagy a munkájukhoz. Véleményünk szerint ezekhez jó alapot adhatnak a SMART Village akció-tervek. Gondolunk itt például a jól működő mobilinternetre, ami nem csak abban segít, hogy zavartalanul lehessen a facebookra posztolni az alsómocsoládi kilátóból, de például az agrártermelés jövőjét jelentő precíziós mezőgazdasághoz is elengedhetetlen. A megoldandó kérdés azonban itt is az lesz: hogyan tudják a kis falvakban tartani, netán odacsábítani azokat, akik új életet lehelhetnek ezekbe a közösségekbe (Oláh et al., 2013; www.hvg.hu, 2017). További kérdés, hogy mennyire lesz vonzó az „okos” rendszer ahhoz, hogy a most Ausztria és Németország felé kacsingató fiatalok úgy döntsenek: egy hegyháti zsákfaluban akarnak családot alapítani. Az alsómocsoládi példa is jól alátámasztja, hogy a kulcs a hátrányos helyzetű rurális térségek esetén is a vidék népességmegtartó erejének növelése. Véleményünk szerint, amennyiben a SMART és innovatív kezdeményezések hatékonyan kerülnek megvalósításra az adott településen, akkor egy olyan multiplikátor hatás indul el a település életében, amely a gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatokat egyaránt pozitív irányba tudja mozdítani a következő Európai Unió programozási időszakban.

Következtetés

A fentiek alapján összességében elmondható, hogy mind a világ, mind pedig az Európai Unió jövőjének alapvető meghatározó tényezői a városok, melyek a területfejlesztési szempontokat is figyelembe véve a növekedés és fejlődés motorjai. Mindezzel párhuzamosan a vidéki jellegű területek népességmegtartó erejének fontossága kiemelendő a hátrányos helyzetű területek pozitív jövőjét illetően. A napjainkban lejátszódó területi folyamatok is alátámasztják azt a tényt, hogy a globalizáció urbanizációs és környezeti kérdéseire az államok és az önkormányzatok nem tudnak egyedül válaszokat adni (Tóth-Káposzta, 2014; Virág, 2017). A SMART városok és SMART falvak komplex irányításában és fejlesztésében egyre nagyobb részt vállalnak a piaci szereplők és nem utolsósorban a helyi lakosok is. A központi szerepet betöltő városokban elindított SMART City kezdeményezések hatással vannak a gravitációs zónájukban elhelyezkedő településekre. Ahhoz, hogy egy település sikeres várossá és faluvá váljon, figyelembe kell venni a helyi igényeket is az okos módszertan gyakorlati alkalmazásában. Ezért teljes mértékben egyet értünk a hazai előirányzással, hogy minden magyar település saját okos programot és saját monitoring rendszert hozzon létre a jövőben. Továbbá fontos kiemelni, hogy az okos települések fejlesztése nem egyszeri területfejlesztési program, hanem egy több éves folyamat, amely a gazdasági, kormányzati, tudományos és civil szervezetek együttes konstruktív munkájára épül. A SMART Village koncepció hazai irányzatai jelenleg még kiforratlanok, hiszen viszonylag kevés SMART Village „jógyakorlat” áll rendelkezésre.

Összegzés

A tanulmányban megvizsgáltuk a SMART Village fogalmának kialakulását, fogalmi lehatárolását, alkalmazásának és annak elterjedését. Magyarországon már található SMART City program keretében megvalósult kezdeményezéseket, azonban a rurális térségeket érintő SMART Village kezdeményezések száma napjainkban még elenyésző hazánkban, ezért főként külföldi pilot projektek kerültek bemutatásra, kiegészülve Alsómocsolád példájával. A tanulmány alapját egy 2017. szeptemberében elinduló kutatás adja, melybe a Szent István Egyetem gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök hallgatói (BSc) közreműködésével végezzük a tevékenységeket. Az elméleti háttér a Lechner Tudásközpont által meghatározott és létrehozott monitoring rendszer és a már online elérhető SMART kezdeményezések példatára adja. A jövőben célunk Miskolc és térségének áthatóbb tanulmányozása a SMART

City és SMART Village kezdeményezések tükrében, melyre egy tanulmányi kirándulás keretében lesz lehetőségünk 2017. októberében. A további kutatási eredményeinket ezt követően fogjuk publikálni. Összességében elmondható, hogy az okos települések fejlesztése nem egyszeri területfejlesztési program, hanem egy több éves folyamat, amely a gazdasági, kormányzati, tudományos és civil szervezetek együttes munkájára épül, amelyhez számos Európai Unió forrás lesz lehívható a közeljövőben.

Köszönetnyilvánítás

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-4 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

Irodalom

1. G Fekete É. (2006): Hátrányos helyzetből előnyök? FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK 2006. 1-2: pp. 55-66.
2. Kassai Zs. – Molnár M. (2016): The social success factors of local rural development In: Ritter K (szerk.) Economic and local aspects of rural development. 117 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2016. pp. 108-117. ISBN:978-963-269-550-1
3. Káposzta J.- Ritter K. – Nagy H. (2016): Local Economic Development in Transition Economies: A Tool for Sustainable Development of Rural Areas In: Vasily Erokhin (szerk.) Global Perspectives on Trade Integration and Economies in Transition. 361 p. Hershey: IGI Global, 2016. pp. 281-298. ISBN:9781522504528
4. Nagy A. – Sain M. – Sárdi A. – Vaszócsik V. (2015): Településértékelés és monitoring, módszertani javaslat, Lechner Tudásközpont, Budapest, 2015. <http://lechnerkozpont.hu/doc/okos-varos/telepulesertekeles-es-monitornig-modszertani-javaslat.pdf>
5. Nagy Z. - Tóth G. - Péter Zs. - Szendi D. - Pál Zs. - Leskó A. - Tóthné Kiss A. (2015): Smart Local Community kezdeményezések lehetőségei vidéki térségekben –Borsod-Abaúj-Zemplén megye három járásának példáján keresztül, Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, XII. évfolyam 2.szám, Miskolc, 2015. 59.-71. p.
6. Oláh I.- Ritter K.,-Tóth T. (2013): he role of local communities in the disadvantaged rural areas In: Szendrő Katalin, Soós Mihály (szerk.) Proceedings of the 4th International Conference of Economic Sciences. 595 p. Konferencia helye, ideje: Kaposvár, Magyarország, 2013.05.09-2013.05.10. Kaposvár: Kaposvár University, 2013. pp. 547-553. (ISBN:978-963-9821-62-0)
7. Rab J. – Riedel M. – Steiner B. (2015): SMART City Példatár, Lechner Tudásközpont, Budapest, 2015. <http://lechnerkozpont.hu/doc/okos-varos/smart-city-peldatar.pdf>
8. Tóth T. - Káposzta J. (szerk.) (2014): Tervezési módszerek és eljárások a vidékfejlesztésben (elmélet) Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2014. 163 p. (ISBN:978-963-269-407-8)
9. Virág Á. (2017): A turisztikai együttműködések hatékonysága a vidéki térségekben In: Ritter Krisztián (szerk.) Vidékgazdasági tanulmányok. 120 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2017. pp. 43-54.
10. UN World Urbanisation Prospects 2014.
11. <http://okosvaros.lechnerkozpont.hu/hu>
12. www.hvg.hu
13. www.terport.hu